

Zangozako gramatika-ikerketa 1443an

1. JARDUERAK (1-3 JARDUERA)

1. Testu-iruzkinaren jarraibide orokorreari jarraituz irakurri testua eta egin iruzkina.
2. Googleko mapa batean bilatu Zangozako merindadea. Zangoza mapan kokatu. Bilatu bere merindadeko beste biztanlegune garrantzitsu batzuk. Pentsatu edo ondorioztatu zein izan zitezkeen Gramatikako eskola bat eduki nahi izan zutenak.
3. Eztabaida ezazu "Material erantsiak" atalean aurkezten dugun dokumentuari eta albisteari buruz. Uste al duzue Vianako printzeak utzi behar zela Zangozako merindadeko beste hiribildu batzuei beren gramatika-ikasketak sortzen?

2. DOKUMENTUAREN FITXA

1.1.	Dokumentuaren "izenburua"	Debeku da Zangozako merindadean Gramatika Azterlanak irekitzea, Zangoza hiriko Gramatika Azterlanari laguntzeko
1.2.	Dokumentuaren data	1443/04/10
1.3.	Dokumentu mota	Vianako Printzearen Errege Agindua
1.4.	Idazketa-hizkuntza	Nafar erromantzea
1.5.	Letra mota	Xehea, etzana
1.6.	Artxiboa	Nafarroako Errege Artxibo Nagusia (AGN)
1.7.	Signatura	AGN, Comptos, Caj. 160, N. 22.
1.8.	Orri kopurua	1
1.9.	Euskarriaren materiala	Papera

3. TESTUINGURU HISTORIKOA

Erdi Aroan, hiri-garapenarekin batera hazi zen trebakuntza intelektualaren beharra hazten. Sortzen ari ziren lanbide liberal berriek, ekonomia monetarioaren eta dokumentu idatziaren garapenak, alfabetatzearen eta letretako prestakuntzaren eskaria eragin zuten Erdi Aroko Europako bazter guztietan. Nafarroan, hau da, Iruñeko eta Tuterako katedral-eskolen garapenean islatu zen hori. Letrango hirugarren Kontziliotik (1179) Elizak katedral-eskola horiek sustatu zituen Europa osoan zehar.

Zangoza, Erriberri edo Lizarra bezalako Nafarroako herri txikietan ere "Gramatika eskola" bezala ezagunak ziren eskola mota horiek ugaritu ziren. Horietako batzuek, erregearen ekimenez, unibertsitate bihurtzeko ahaleginak egin zituzten, azkenean porrot egin zuten arren (lan honetan Tuterako Unibertsitatea 1259an sustatu nahi duen bulda ikusi).

Azken batean, hiri- eta kultura-hazkundera prestakuntza-eskaria eta lehen hizkiak areagotu zituen Nafarroan. Horren ondorioz, bigarren mailako biztanle-guneei, Iruberritik esaterako, Gramatika Azterlana izateko aukera izan zuten. Vianako Printzearen erantzuna "zentralizatzaile" har daiteke, Merindadeko hiriburuan eskola edo estudio "orokor" bat sustatzen baitzuten. Hori, nolana ere, bat dator Erdi Aroko unibertsitate-tradizioarekin, ikasleak unibertsitate garrantzitsuak zituzten hirietara joan behar izaten baitzuten.

4. AUKERATUTAKO TESTUA

Karlos, por la gracia de Dios príncipe de Viana, primogénito, heredero y lugarteniente del señor rey, mi señor y padre, en Navarra, y duque de Gandía. A todos cuantos las presentes verán, salud.

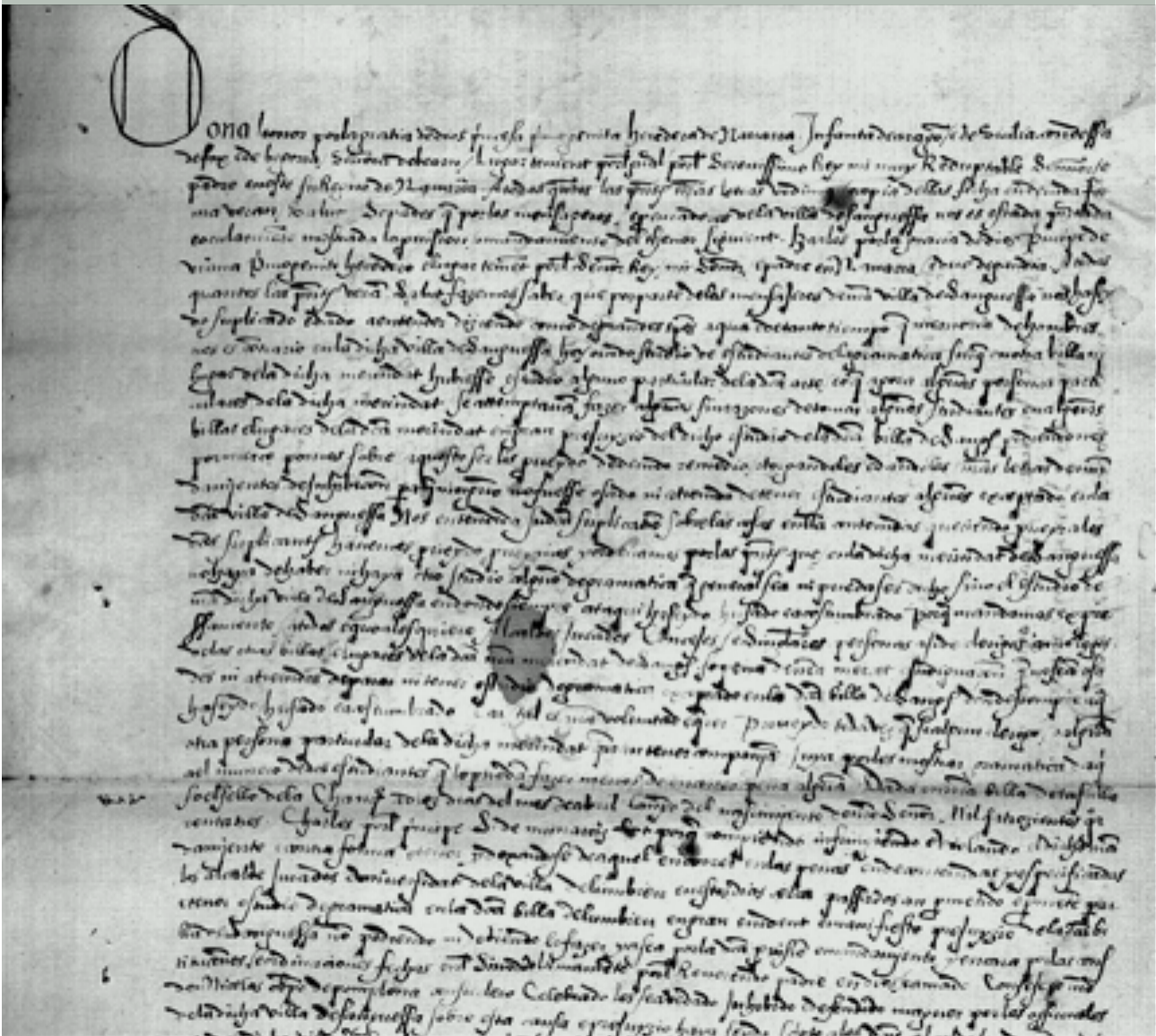
Facemos saber que por parte de los mensajeros de nuestra villa de Sangüesa nos ha sido suplicado y dado a entender cómo de hace tiempo a aquí, y de hace tanto tiempo que ninguna memoria de hombre es contraria, en la dicha villa de Sangüesa ha habido Studio de estudiantes de la Gramática, sin que en otra villa ni lugar de dicha **merindad** hubiese Estudio alguno particular de dicha arte, y que ahora algunas personas particulares de la dicha merindad intentaban hacer la sinrazón de tomar estudiantes en algunas villas y lugares de dicha merindad, para gran perjuicio del dicho Estudio de la dicha villa de Sangüesa. Pidiéndonos por merced que nosotros sobre esto les proveamos de la debida solución, otorgándoles y dándoles una carta de mandamiento de prohibición, para que nadie fuese osado ni atrevido de tener estudiantes algunos, exceptuada la dicha villa de Sangüesa.

Nosotros, entendida dicha petición, sobre las cosas en ella contenidas queriendo proveer a los dichos suplicantes, hemos decidido, decidimos y ordenamos por las presentes, que en la dicha merindad de Sangüesa, no haya de haber ni haya otro Studio alguno de Gramática sino el Estudio de nuestra dicha villa de Sangüesa, como siempre hasta ahora ha sido costumbre.

GAKO-HITZAK

Zangozako merindadea: Zangoza hiriburu duen Nafarroako ekialdean dagoen barrutia da. Nafarroako ipar-ekialdetik Erriberaraino barne hartzen du eta Aragoirekin muga egiten du.

5. AUKERATUTAKO TESTUA (IRUDIA)

6. MATERIAL ERANTSIAK

Eskolara noa, kosta ahala kosta

Eskolarako bideak erakusketa (zenbait argazkilariren eskutik)

“Haren lanak irudi-bilduma batean bildu dira, eta, bertan, Lurreko herrialde desberdinetan adin txikiko askok ikasketak egiteko bizi dituzten zailtasunak erakusten dira. Distantzia luzeak egitea, norberaren osasunerako edo osotasun fisikorako arriskuei aurre egitea, edo norberak bere hezkuntza ordaintzen laguntzeko lan egitea dira gainditzearen adibide batzuk UNESCOk sustatutako argazki erakusketa batean islatzen direnak. Erakusketa hori zabalik dago Isabel II.aren Kanalaren Fundazioaren goitzan, Madrilen, 2015eko urtarrilaren 5era arte.

Benetan gertatutako hemezortzi istorio dira, protagonista zehatzekin, aurpegi, izen eta abizenak dituztenak. Eskolara joan nahi duten haurrak, ikasteari uko egiten ez diotenak, bide bakarra dela uste dutelako. Prest daude horrek dakartzan zigorrei aurre egiteko, eta, askotan, gehienengoentzat oharkabean pasatzen direnak. Ahalegin horiek "lehen mundua" deritzonaren zati handi bat harritzen eta gain biltzen dutenak, horiek dira 13 herrialde ezberdinetan egindako 134 argazkiren bidez "Eskolarako bideak" erakusketako irudiek islatzen dituztenak:

Mexikoko ipar-ekialdean, Esmeralda, 9 urtekoa, eta Patricia, 10 urtekoa, egunero lau ordu egin behar dituzte oinez eskolara joateko, bi ordu joateko eta beste bi itzultzeko. Lur-eremu menditsuak zeharkatu eta oztopoak gainditu behar dituzte, hala nola hesiak edo pezoiak. Distantzia hain handia da, Patricia Esmeraldaren familiarekin bizi behar duela eskola garaian, bestela, bere etxean bizi izango balitz, ezingo litzateke klasera joan.

Elizabeth Atenio, 6 urtekoa, Kiberan (Kenia) bizi da, Afrikako finkapen txabolista handiena. Goizero goiz jaikitzen da bere amari etxeko lanetan laguntzeko eta jarraian oinez bi ordu inguru ibiltzen ditu eskolara joateko, ingurune osasungaitz eta arriskutsu bat zeharkatuz. Elizabeth bakarrik doa eta arriskuak ezagutzen ditu. Bere ikaskideen % 20 bortxatuak izan dira eskolarako bidean. Horregatik, gehienak taldean joaten dira. [...] "

Carlos Cala, "Voy al Cole cueste lo que cueste. Exposición caminos a la escuela", Cadena Ser. 11/10/2014.

https://cadenaser.com/ser/2014/10/11/sociedad/1412993604_850215.html